

die zegt: „houdt toch den gulden middenweg, hoeft u voor overdrijving naar den eenen of naar den anderen kant”.

Wat wij noodig hebben, dat is een indenken en doordenken, naar de Schrift, van elk stuk der Waarheid.

Dan vinden wij ook het onderling verband en zóó blijven wij bewaard voor eenzijdigheid en schematiseren.

Wie in de theologische wetenschap het evenwicht wil behouden door telkens te zeggen: „pas op, niet te ver naar dezen, niet te ver naar dien kant”, die krijgt een evenwicht als er heerscht in een mechanisme, waar angstvallig elk onderdeel tegenover het andere moet worden afgewogen.

Dat is dood; dat moeten wij niet hebben.

Maar, zooals in een organisme, doordat elk orgaan zijn taak zuiver vervult, de organen elkander vanzelf in evenwicht houden, zoo moet ook in de theologische beschouwing het evenwicht behouden worden, doordat elk onderdeel tot in zijn uiterste consequenties doordacht en naar zijn aard tot heerschappij gebracht wordt.

Dan zal vanzelf alle eenzijdigheid en geschematiseer zijn voorkomen of worden weggenomen.

D. v. D.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Bijbelsche Zeevaart.

De stranding.

II.

We hebben in een vorig artikel gezien, dat de graanaanvoer voor het oude Rome — zoowel tijdens de Republiek als onder den keizer — steeds een aangelegenheid van den Staat is geweest.

In 22 voor Chr. voerde de Keizer zelf controle uit. Nog later hield een „procurator annonae” met een staf van ambtenaren de administratie over den aanvoer der levensmiddelen. Een speciale vloot van groote koopvaardijsschepen bracht graan aan vanuit Egypte en Afrika. Ostia — de voorhaven van Rome — was een belangrijke zee- en handelsstad. De graanaanvoer had dus plaats onder den Romeinschen adelaar en was een zaak die rechtstreeks door den Staat beheerd werd, zooals trouwens alle organisaties van eenige beteekenis aan haar onderworpen waren. Egypte, Afrika en Sicilië moesten groote hoeveelheden graan leveren. De gemeenschappelijke aanvoer van koren bedroeg jaarlijks 400.000 ton, waarvan de helft uit Afrika, 1/4 uit Egypte, 1/4 uit Sardinië, Sicilië en Zuid-Rusland⁵⁾. Breusing⁶⁾ deelt mee, dat Keizer Claudius, om den aanvoer van koren te bevorderen, aan de koopvaardijsschepen vergoeding der schade toezegt, die zij op reis gedurende den winter door stormweer zouden oploopen.

Men zou dus bij deze schipbreuk kunnen spreken van abandonnement.

Maar dan is het wel typisch om in deze omstandigheden eerst de ankers te hieuwen. Of was het de bedoeling het schip op strand te zetten voor zijn behoud? Een manoeuvre die ook plaats heeft. Maar dan kan men nog niet spreken van abandonnement.

Heeft het dan voorkeur vers 40 te vertalen, zooals de Oxford Bible geeft: casting off the anchors, they left them in the sea. Ook Luther is deze meening toegedaan: Sie hieben die Anker ab und lieszen sie dem Meer.

Dus de Oxford-Bible, Luther en ook Harting (Handw. N. T.) meenen, dat overgeven niet slaat op schip, maar op ankers.

Prof. de Zwaan leest beide⁷⁾ en ankers kappen en het schip aan de zee overlaten.

(Met ankers kappen worden natuurlijk de anker-touwen bedoeld.)

Deze lezing is mogelijk en komt met de praktijk overeen.

Er zijn dus Schriftvertalers die meenen dat de ankers werden gehieuid en het schip geabandonneerd (Staten-overzetting en Fransche vert.).

Anderen staan de vertaling voor dat de ankers werden gekapt en het schip aan de zee overgelaten (de Zwaan).

Weer anderen, dat de ankers werden gekapt en dat die de zee als buit ten prooi vielen. (Oxford, Luther en Harting).

Het wil ons voorkomen dat deze laatste opmerking overbodig is. Waar men ankers kapt komen ze als vanzelf de zee toe.

Breusing en Balmer komen al iets dicht bij. Zij vertalen (Balmer): „sie warfen die Anker los und lieszen sie im Meere”.

Barde⁸⁾ geeft terloops een meening weer die toch even onze aandacht vraagt.

„Men heeft het voorstel gedaan om periclonies

(van periclonos) te vertalen door „de ankers opgehaald hebbende om het schip heen”.

Wat hier de juiste bedoeling is, kunnen we niet zeggen. Maar de vertaler zal mogelijk gedacht hebben aan het grondwoord „peri”. Dit woord geeft naar het schijnt moeilijkheden. Maar wie zich een voorstelling kan maken hoe mogelijk de achterankers aan dek waren vastgemaakt, voor die komt er hopelijk in dezen tekst eenig licht.

Met Breusing en Balmer meenen we te mogen veronderstellen dat de ankers niet zijn gehieuid, noch zijn gekapt. Naar onze meening is het evenmin de oorspronkelijke bedoeling der zeelieden geweest het schip tot wrak te maken. Maar de ankers zijn losgegooid en vielen als vanzelf te water.

Deze ankers zullen waarschijnlijk om een spil (kaapstander) of om bolders gelegd zijn. Misschien voorts nog met een vierlijn om het luik. Maar dat doet er weinig toe. Het gaat hier om de bolders, waar ze omheen (peri) — in den omtrek van — zijn gelegd.

Men zou dan vers 40 als volgt kunnen lezen: „Ze maakten de ankers los (van de bolders) en lieten ze slippen”.

Het slippen wijst er dan op, dat het schip vooruit ging terwijl de touwen nog even over het dek sleepten, tot ze in zee vielen. De rest loopt nu vanzelf. Terstond brengen ze de stuurinrichting in orde. De stuurriemen die ingetrokken waren en bij de kluisen lagen vastgebonden, worden losgemaakt. De riemen in zee gestoken. En het schip was weer bestuurbaar. Om drang op het roer uit te oefenen, hieschen ze een zeil. Het grootzeil was overboord. Maar de Alexandrijners hadden vooruit een kleine mast, akátios. Hieraan werd een klein vierkant zeil geheschen, dat bij Nestle artémoon heet. De wind bolde dit zeil, waardoor de kop zoo hoog mogelijk kwam te liggen en zoo hoopten ze het veilige strand te bereiken.

Maar ze zijn er nog niet.

De baai waarvoor ze geankerd hebben gelegen en die nog St. Paulusbaai heet, ligt aan de noordoostelijke zijde van het eiland. Ze loopt in zuid-zuid-westelijke richting het land binnen. De Britsche Admiraliteitskaart geeft op grond van het Lucas-verhaal zoo nauwkeurig mogelijk koers en plaats aan waar het schip met Paulus aan boord de baai invoer en strandde. Want de stranding is hun tenslotte nog overvallen. De plaats waar zij meenden het schip te kunnen opzetten hebben ze nooit bereikt. De Staten-vertalers laten dit ook duidelijk zien in vers 41: „Maar” — dit wijst op een tegenstelling met het voorafgaande — „vervallende op een plaats, die de zee aan beide zijden had”.

De historische plek die aangewezen wordt als strandingsplaats heet thans St. Paulusbank. Ze ligt even ten oosten van het eiland Gzeier (een eilandje aan den noordkant van de baai). Tegenwoordig staat er 7 tot 10 vaam water.

De plaats der stranding wordt in het Grieksch door Lucas genoemd: τόπον διθάλασσαν, letterlijk: plaats van de dubbele zee.

Breusing⁹⁾ beroept zich in zijn commentaar op de beroemde griekse aardrijkskundige Strabo¹⁰⁾. Hij zegt dat de groote geograaf de vraag bespreekt of de Oceaan tusschen de westkust van Europa en de Oostkust van Azië een vrije doorvaart heeft, of, dat ze door rotsen of banken bemoeilijkt wordt. M.a.w. of vanuit de Middellandsche Zee, die door Strabo Oceaan genoemd wordt, de Atlantische Oceaan per schip gemakkelijk is te bereiken of niet. Strabo komt dan tot de conclusie, dat de doorvaart (de straat van Gibraltar) hindernissen ondervindt. Die hindernissen doen een diathalassos ontstaan.

Zoo was ook de plaats waarop het schip van Paulus strandde een bank — onder of boven water doet er niet toe — die de diepte der zee aan weerszijden scheidde.

Breusing noemt het „Auszengrund”, d.w.z. een bank die niet een uitlooper is van den wal, maar een ondiepte midden in de baai, los van het strand.

Als het schip daarop met het voorschip is vastgelopen breekt spoedig het in het water hangende stuk af en in weinige oogenblikken is de eens zoo trotse Romeinsche koopvaarder een wrak gelijk. Het wrakhout heeft veel nog tot redding gediend.

„En zoo is het geschied, dat ze allen behouden aan het land gekomen zijn.”

Ten slotte nog een opmerking.

In 2 Cor. 11 schrijft Paulus dat hij driemaal schipbreuk heeft geleden (vers 25). Deze brief is, we meenen geschreven op zijn derde zendingsreis. In ieder geval vóór den tocht onder Julius. Zoo heeft hij met deze reis mee vier maal schipbreuk geleden.

W. E. VAN POPTA.

⁹⁾ Breusing, Die Nautik der Alten, blz. 202.

¹⁰⁾ Strabo was geboren plm. 63 v. Chr. te Amasia in Pontus en te Rome gest. 24 n. Chr.

ZENDING EN EVANGELISATIE

De Christelijke Boodschap in een Niet-Christelijke Wereld.

II.

De Wereldzendingsconferentie, die in de Paaschweek van 1928 op den Olijfberg bij Jeruzalem tezamen kwam, week in verschillende opzichten af van die te Edinburgh in 1910, waarover wij in ons voorgaand artikel gesproken hebben.

Vooreerst was het aantal deelnemers veel geringer. De conferentie te Edinburgh telde 800 afgevaardigden, die van Jeruzalem „slechts” 240. Eigenlijk was de conferentie te Jeruzalem niet een bijeenkomst van betrekkelijk willekeurige afgevaardigden, zooals te Edinburgh, maar een vergadering van den te Edinburgh opgerichten Internationalen Zendingsraad, die zelf 80 leden telde, doch voor deze gelegenheid een groot aantal „deskundigen” had gevraagd de vergadering te Jeruzalem bij te wonen.

Voorts was te Edinburgh, ondanks het groot getal afgevaardigden, het contingent leden der inheemsche kerken zeer gering (nauwelijks twintig, dus 2 1/2 pCt.), hetgeen trouwens in 1910 ook wel van zelf sprak, want het was een vergadering van afgevaardigden van de verschillende zendende kerken, en de inheemsche kerken waren toen nog bijna nergens tot zendingsactie overgegaan, zelfs waren er nog maar weinig zelfstandige inheemsche kerken. In 1928 echter, toen de Internationale Zendingsraad te Jeruzalem vergaderde, waren allereerste inheemsche kerken zelfstandig geworden en hadden zij afgevaardigden gezonden zoowel omdat zij zelf zendende kerken waren geworden, als omdat te Jeruzalem het vraagstuk van de verhouding tusschen de oudere (zendende) en de jongere (inheemsche) kerken zou worden besproken en de aanwezigheid van afgevaardigden uit de inheemsche kerken uit dien hoofde noodzakelijk werd geacht.

Zij vormden te Jeruzalem zelfs zoozeer de meerderheid, dat de conferentie in plaats van een Zendingsconferentie een kerkelijke samenkomst dreigde te worden.

Bovendien week het programma, dat te Jeruzalem werd behandeld, in verschillende opzichten af van dat te Edinburgh. Enkele onderwerpen, zoals de strijd tegen het saecularisme, één der hoofdthema's te Jeruzalem, en verder enkele sociale en economische problemen, waren geheel nieuw. Andere onderwerpen hadden in de afgelopen 18 jaren een geheel ander aspect gekregen.

Ook werd voor de behandeling der verschillende onderwerpen een andere methode gevolgd. Het Edinburghsch rapport over „de boodschap der zending in een niet-Christelijke wereld” was het resultaat van een enquête, die door enkele honderden zendingen was beantwoord. Voor de conferentie te Jeruzalem had men zeven vooraanstaande zendingen gevraagd over de verschillende onderdelen van dit zelfde onderwerp referaten te houden, welke daarna in comité nader werden besproken. Zoo leverde bijv. de bekende Schotsche zending Nicol Macnicol een bijdrage over „Christendom en Hindoeïsme”; Gairdner en Eddy schreven een verhandeling over „Christendom en Islam” en Prof. Rufus Jones refereerde over „de taak der zending tegenover het saecularisme”. Voorts werden ter vergadering nog enkele „additional papers” ingediend, o.a. door den bekenden Amerikaanschen zendingstheoreticus Rob. E. Speer over het vraagstuk van de z.g.n. „waardevolle elementen” (religious values) van de niet-Christelijke godsdiensten.

Hoe stond nu de conferentie tegenover het vraagstuk van de verhouding tusschen Christendom en pseudo-religie?

Het vorige artikel eindigde ik met te zeggen, dat Jeruzalem op hetzelfde stramien van Edinburgh voortborduurde. Inderdaad was dat het geval. Ook Jeruzalem liet de absoluteitheid van het Christendom niet los, maar meer nog dan te Edinburgh legden de verschillende referenten den nadruk op de „religieuze waarden” der pseudo-religie. Wel kregen deze „waarden” in het eindrapport geen zelfstandige plaats naast het Evangelie, maar men bleef ze toch zien als wegen om het Evangelie beter ingang te doen vinden en men drong er bij de zendingen op aan, dat ze in de prediking van het Evangelie moesten aansluiten aan dit voorbereidend werk Gods in de niet-Christelijke godsdiensten.

Men beleeft het als een tekortkoming der vroegere zending, dat deze niet voldoende rekening had gehouden met „de goede en nobele elementen in de niet-Christelijke godsdiensten”. Stralen van hetzelfde licht, dat in Jezus Christus in vollen glans verscheen, achtte de conferentie te Jeruzalem ook in de niet-Christelijke godsdiensten aanwezig. Met name werden genoemd „het besef van de Majesteit Gods en de daaruit voortvloeiende aanbidding in den Islam, het diepe medegevoel met het leed der wereld en het onzelfzuchtig zoeken naar een

weg ter ont-
langen van
geestelijken
in een zede-
spruitend a-
fucianisme”
de waarhei-
der menscl-
vigen antr-
den” gereke-
de confere-
godsdienste-
zendingen
studie Jezu-
den tegen-
Typeer-
het referat-
tendom en
Christendoi-
den „godsd-
alle godsd-
logies or o-
great fact
is Religion
man”. De
namen ligt
nary must
p. 128). Cl-
gemeen. Sa-
„acceptable
Het is o-
van de go-
zeggen, dat
als het Out-
tendom is
het Hindoe-
in zijn refe-
me” ter co-
literature
ment in k-
Wel bleef
zending an-
doen ver-
andere nie-
spreekt, be-
ring en eer-
het Christe-
den Islam
Christen-
ten-woorden
loof), maar
toch de p-
waarden
evenzoover-
de belijder-
eenigen w-
Bij deze-
verwonder-
te Jeruzale-
het syncre-
andere lijn-
de erkenn-
tendom, fe-
„Laymen’s
onder den
geworden.
tikel.
Kar.

1) Men zie
ment en de Z-

STEN

Moeten v-

Terwijl v-

het zicht k-

laten hoore-

daar elkan-

zal dragen-

ten het ra-
vig feit te
van „Credo
methode en
ringabacil,
hoeft — on-
doen oplicht-

In „Credo
weer een t-

Onder de-
vermeld de-
in ons vad-
striding ve-
beelden van
En dan

„Wij
het gehe-
beschou-
de man-
Maar
hem ook
Och ja
We zi-
niet een
Maar
Nog ge-
een refe-

⁵⁾ Köster, Ostia, die Hafenstadt Roms, blz. 3—4.

⁶⁾ Breusing, Die Nautik der Alten, blz. 161.

⁷⁾ Prof. Dr J. Zwaan, Tekst en Uitleg, Handel. d. Apost.

⁸⁾ Barde, Handelingen der Apostelen, blz. 553.

ISATIE

Niet-Christelijke

die in de Paasch-
g bij Jeruzalem
illende opzichten
(0, waarover wij
ten hebben.

inmers veel ge-
rgh telde 800 af-
m „slechts“ 240
ruzalem niet een
keurige afgevaar-
tar een vergade-
richten Interna-
80 leden telde,
root aantal „des-
gadering te Jeru-

lanks het groote
ent leden der in-
uwelijks twintig
in 1910 ook wel
vergadering van
de zendinge ker-
waren toen nog
overgegaan, zelfs
idige inheemsche
ternationale Zen-
de, waren aller-
dig geworden en
en zoowel omdat
worden, als om-
in de verhouding
i de jongere (in-
gesproken en de
uit de inheem-
nodzakelijk werd

zozeer de meer-
plaats van een
kelijke samen-

na, dat te Jeru-
illende opzichten
nderwerpen, zoo-
e, één der hoofd-
enkele sociale
en geheel nieuw,
de afgelopen 18
ekregen.
der verschillende
de gevolgd. Het
odschap der zen-
dend“ was het re-
enkele honderden
or de conferentie
aanstaande zen-
chillende onder-
referaten te hou-
der werden be-
kende Schotsche
tage over „Chris-
e en Eddy schre-
endom en Islam“
ver „de taak der
ne“. Voorts wer-
ditional papers“
den Amerikaan-
Speer over het
volle elementen
hristelijke gods-

mover het vrag-
Christendom en

met te zeggen,
mien van Edin-
was dat het ge-
utheid van het
nog dan te Edin-
ferenten den na-
n“ der pseudo-
en“ in het eind-
aast het Eyan-
n als wegen om
n vinden en men
an, dat ze in de
esten aansluiten
ds in de niet-

oming der vroe-
de rekening had
ele elementen in
Stralen van hel-
in vollen glans
e Jeruzalem ook
n aanwezig. Met
ef van de Maje-
iende aanbidding
oel met het leed
zoeken naar een

weg ter ontkoming in het Boeddhisme, het ver-
langen naar contact met de hoogste Realiteit in
geestelijken zin in het Hindoeïsme en het geloof
in een zedelijke wereldorde en het daaruit voort-
spruitende aansporen tot zedelijk leven in het Con-
fucianisme. Zelfs „het onbaatzuchtig najagen van
de waarheid“ en „het bevorderen van het welzijn
der menscheit“, dat men dikwijls bij ongeloo-
vigen aantreft, werden tot deze „geestelijke waar-
den“ gerekend. In overeenstemming daarmee riep
de conferentie de belijders der niet-Christelijke
godsdiensten op om tezamen met de Christen-
zendingen zich op te maken om door ernstige
studie Jezus Christus te leren kennen en te strij-
den tegen alle materialisme en verwereldlijking.

Typeerend voor de stemming te Jeruzalem is
het referaat van Kenneth Saunders over „Chris-
tendom en Boeddhisme“. Volgens Saunders gaan
Christendom en Boeddhisme feitelijk op denzelf-
den „godsdienst“ terug, die den achtergrond van
alle godsdiensten vormt. „Whatever our Christo-
logies or our Buddologies may be“, zegt hij, „the
great fact remains that behind all religions there
is Religion and the religious consciousness of
man“. De namen zijn anders, maar achter deze
namen ligt dezelfde werkelijkheid, en „the mis-
sionary must get behind names to realities“ (Vol. I,
p. 128). Christenen en Boeddhisten hebben veel
gemeen. Samen zullen ze moeten zoeken naar een
„acceptable form“ van het Evangelie (id., p. 165v.).

Het is deze geest, die Heiler er toe bracht
van de godsdienstige litteratuur der Hindoes te
zeggen, dat deze voor hen dezelfde rol vervulde
als het Oude Testament voor de Joden. Het Chris-
tendom is dan „de kroon“ en „de vervulling“ van
het Hindoeïsme. Zoo verklaarde ook Dr Stuart
in zijn referaat over „Christendom en Confucianis-
me“ ter conferentie (Vol. I, p. 81) „the Confucian
literature can nobly supplement the Old Testa-
ment in leading its students to Christ“.)

Wel bleek uit de discussie, dat de praktijk der
zending anders was, dan deze theorieën zouden
doen verwachten (de Islam bijv., die meer dan
andere niet-Christelijke godsdiensten over Jezus
spreekt, beschouwt het kruis als een godslaster-
ing en een Christen-geworden Mohammedaan ziet
het Christendom zeker niet als een vervulling van
den Islam; ook getuigen Christen-Hindoes en
Christen-Chinezen te Jeruzalem van hun Christen-
worden als een breuk met hun vroeger ge-
loof, maar in de „Boodschap van Jeruzalem“ bleef
toch de positieve erkenning van de geestelijke
waarden der niet-Christelijke godsdiensten als
evenzovele wegen tot het Christendom staan naast
de belijdenis van het geloof in Christus als den
eenigen weg tot zaligheid.

Bij dezen stand van zaken behoeft het niet te
verwonderen, dat enkele jaren na de conferentie
te Jeruzalem een rapport verscheen, dat de lijn van
het syncretisme consequent verder doortrok en de
andere lijn van Edinburgh en Jeruzalem, die van
de erkenning van de absoluteheid van het Chris-
tendom, feitelijk geheel losliet. Ik bedoel het z.g.n.
„Laymen's Report“, dat in zendingskringen vooral
onder den titel „Rethinking Missions“ bekend is
geworden. Daarover echter in een volgend arti-
kel.

Kar.

H. B.

1) Men zie daarover nader mijn artikel „Het Oude Testa-
ment en de Zending“ in „Vox Theologica“, Mrt. 1938, p. 113v.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN

Moeten we ons om Kuyper of om de waarheid
scharen?

Terwijl velen — nu de Synode van Sneek al meer in
het zicht komt — in de pers een vredelievend geluid
laten hooren en de oprechte hoop uitspreken, dat men
dan elkander in eensgezindheid zal vinden en elkaar
zal dragen in de geschakeerdheid der meeningen bin-
nen het raam van Schrift en belijdenis, is het een droe-
vig feit te moeten constateeren, dat de hoofdredacteur
van „Credo“ blijft volharden in z'n verdachtmakende
methode en telkens opnieuw voedsel geeft aan de scheu-
ringsscheel, die — als de HEERE het niet genadig ver-
hoedt — onze kerken en al onze Geref. instellingen zal
doen splitsen.

In „Credo“ van 24 Febr. 1939 vinden we daarvan
weer een treurig voorbeeld.

Onder den titel: „Om Kuyper geschaard“ wordt eerst
vermeld de oprichting van een Barthiaansche periodiek
in ons vaderland, die zich o.m. zal toeleggen op de be-
strijding van het z.g.n. neo-calvinisme en van de denk-
beelden van Kuyper.

En dan lezen we verder:

„Wij als Gereformeerden behoeften daarvoor in
het geheel niet beducht te zijn, indien wij Kuyper nog
beschouwden als vroeger. Indien wij hem eerden als
de mannen van Woord en Wereld Barth.“

Maar wij zijn bezig hem zijn congé te geven en met
hem ook Bavinck, Woltjer, Geesink.

Och ja, wij versieren zijn graf nog wel.

We zijn nog niet zoover verzonken, dat we hem
niet een beetje durven prijzen.

Maar in de kritiek op Kuyper zijn we toch meesters.
Nog geen twee maanden geleden hield een der onzen
een referaat, aan welks verslag ik het volgende ont-

leen: „Twee groote gedachtenlijnen kruisen zich voort-
durend in Kuyper's wetenschappelijke arbeid. Daar
is de hoofdlijn, ontsprongen uit de religieuze grond-
conceptie van het Calvinisme, gelijk hij die in zijn
beroemde Stone-lezingen op klassieke wijze heeft sa-
mengevat. Maar er is ook een nevenlijn, ontsprongen
deels uit traditioneel wijsgeerig gedachtegoed onder
de denkers der patristiek en scholastiek, deels uit de
moderne wijsbegeerte, en die ook door Gereformeerde
theologen was aangehouden, voorzover zij aan wijs-
geerige grondbegrippen behoefte hadden“. De spreker
kon ook bij Calvijn een soortgelijke divergentie con-
stateeren. Omtrent de tweede gedachtenlijn bij Kuyper
merkt hij o.m. nog op: „De tweede gedachtenlijn bij
Kuyper's wetenschappelijke arbeid ontspringt daar-
entegen niet uit deze religieuze grondbegrip, doch
uit de schoolphilosophie, welke bronnen in de heid-
ensche Grieksche oudheid liggen. In deze gedachten-
lijn behoort thuis de speculatieve Logosleer, met haar
opvatting dat in de schepping goddelijke rede-
ideeën zijn uitgewerkt, die daarin een reël be-
staan hebben (het z.g.n. ideeën-realisme), de traditio-
neel-scholastische [opvatting. — J. M. S.] van ziel
en lichaam als twee substanties, waarbij het „lichaam“
als stoffelijke, de ziel als in de „rede“ of
„logos“ geconcentreerde geestelijke
substantie wordt gevat, en voorts Kuyper's kennis-
theorie met haar onderscheiding van de z.g.n. momen-
ten en de z.g.n. relatien. In het kennisobject, waar bij
alle wetmatige relatien als ontspringend uit den god-
delijken Logos tot logische wordt [lees: worden —
J. M. S.] geproclameerd“.

Waarop komt dit neer?

Dat Kuyper wordt doorgezaagd.
Wel niet in twee gelijke helften. De reformato-
rische helft blijft de grootste, maar de kleinste helft
is toch niet minder dan als heidensch-huma-
nistisch te kwalificeeren.

Het gaat hier dus niet om correcties in Kuyper's
(en Bavinck's en Calvijn's) gedachten, maar om door-
zaging en ondergraving ervan!

Wat is daartegen te doen?

Verzoeken, dat deze critici tot Calvijn en andere
grote Calvinisten zullen teruggaan om te constateer-
en, dat Kuyper in hun lijn is gebleven, helpen niet.
Dat zijn zij zich ook wel bewust. Daarom richten zij
hun scherpe kritiek ook op die anderen.

Wij kunnen allen van den God der wijsheid begeer-
en, dat zij zich nog eens ernstig op hun kritiek zullen
bezinnen en de onjuistheid daarvan zullen inzien.

Wij hopen ook, dat ons Gereformeerde volk, dat in
overgrote meerderheid niet aan hun zijde staat, zulk
een warmen, broederlijken druk op hen zal oefenen,
dat zij van hun kritiek terugkomen en zich met ons
om Kuyper, Bavinck, Calvijn en andere voorgangers
zullen scharen.

Rond Kuyper ons scharen!

Daarin ligt het behoud van 's Heeren zaak in ons
land“.

Tot zoover „Credo“.

Ik veroorloof mij hierbij eenige opmerkingen te ma-
ken.

1o. De wetenschappelijke Vandaal, die zich niet ont-
ziet Kuyper door te zagen en de leer van alle groote
Calvinisten te ondermijnen is Prof. Dr H. Dooyeweerd.
Bovenstaand citaat is uit het verslag van de
rede, die Prof. Dooyeweerd gehouden heeft over Kuy-
per's wetenschapsleer op de laatste jaarvergadering van
de Vereniging voor Calv. Wijsbegeerte.

2o. De strekking van heel dit stuk uit „Credo“ is geen
andere dan om Kuyper te canoniciseren, zooda de
Roomsche kerk Thomas van Aquino gecanoniciseerd
heeft. Immers Kuyper en de waarheid worden
hier heel genoeglijk geïdentificeerd, zoodat als vanzelf
sprekend geconcludeerd wordt, dat het behoud
van 's Heeren zaak ligt in het zich
rond Kuyper scharen. Maar dit is niet
minder dan a f g o d i s c h en in strijd met art. VII
van onze Nederl. Geloofsbelijdenis: „men mag ook ge-
neer menschen schriften, hoe heilig zij geweest zijn, ge-
lijkstellen met de goddelijke Schrifturen“. We verwacht-
ten dan ook, dat Prof. Hepp op de e.v. synode tegen dit
artikel een gravamen zal indienen.

3o. Hier wordt een tegenstelling geforceerd tussen
het aanbrenzen van correcties op Kuyper en het door-
zagen van Kuyper. Zulk een tegenstelling is louter wil-
lekeurig. Immers wie bepaalt de grens, waar de correc-
tie overgaat in doorzaging? De eenige norm, waaraan
ook Kuyper's wetenschappelijke arbeid onderworpen is,
is de norm der H. Schrift. Wat met die norm niet blijkt
te kloppen, moet worden losgelaten, want niet Kuyper,
maar de waarheid gaat bovenal.

4o. Waarom zou het uitgesloten zijn, dat in Kuyper's
werk twee lijnen elkander kruisen? Is dit bij groote
geesten niet dikwijls het geval? Is het doorzaging van
Calvijn, als de Calvinisten van tegenwoordig diens opi-
nie over de verhouding van kerk en staat grondig heb-
ben losgelaten?

5o. Erger dan al het voorgaande is nog dit, dat Prof.
Hepp ook niet één enkel argument aan-
voert, om aan te toonen, dat Prof. Dooyeweerd er naast
is met zijn beweringen, terwijl de laatste in z'n referaat
z'n conclusies met tal van bewijzen heeft gestaafd. Na
het uitspreken van dit referaat was de geheele verga-
dering enthousiast over de overtuigende en diepgaande
wijze, waarop de spreker z'n onderwerp had behandeld.
Waarom is Prof. Hepp dien middag niet tegenwoordig
geweest om onder veel getuigen met zijn collega te dis-
puteeren? En waarom nu weer in „Credo“ veel groote
en aanklagende woorden, doch zelfs niet een poging tot
bewijs? Is dit broederlijk? Ik noem dit de allerslechtste
wijze van polemiek, die de verwarring groter maakt
en geen hand uitsteekt om de verdeeldheid onder de
broederen op te heffen.

Men doet de laatste jaren van zekere zijde al z'n best
om de „Wijsbegeerte der wetidee“ in een kwaad dag-
licht te stellen en men tracht op allerlei wijze haar in-
gang bij ons volk tegen te houden — hetgeen zeker niet
gelukt, want de belangstelling voor haar is meer dan
verrassend — doch de eerste serieuze wetenschappelijke

poging om haar grondstellingen te weerleggen moet nog
ondernomen worden. Durft men de zaak niet aan?
Of kan men haar niet aan? Doch laat men dan zwijgen
en zeker geen ongemotiveerd alarm blazen.

6o. Het meest droevige van heel deze affaire is wel,
dat Prof. Hepp zelf op zijn colleges zich niet ontziet
Kuyper, Bavinck e.a. te becristiseeren.

7o. Waarom roept Prof. Hepp geen alarm, wanneer
anderen het kerkrecht van Kuyper en Rutgers publiek
loslaten? Ook dit kan ik niet rijmen en wekt de vrees
op: zou het dan toch tegen personen gaan?

8o. Ik geloof, dat de erfenis van Kuyper e.s. veiliger
is in handen van Dooyeweerd, Schilder en Vollenhoven
dan in die van den hoofdredacteur van „Credo“, die
m.i. voortdurend tegen den geest van Kuyper ingaat.
's-Gr. J. M. S.

Uit Amerika.

We willen onze reeks persstemmen over de reis van
Prof. Schilder ook deze week vervolgen.

We geven nu het woord aan Ds H. Hoeksema, den
redacteur van „The Standard Bearer“, het blad van de
Protestantsche Gereformeerde Kerken in Amerika. Deze
kerken zijn naast de Chr. Geref. Kerk komen te
staan tengevolge van den strijd over de Gemeene Gratie.

Ge moet dit schrijven beschouwen als bestaande uit
enkele losse opmerkingen, die me zoo maar uit de
pen vloeien, in verband met het optreden en verblijf
van Dr K. Schilder alhier.

Ik bedoel te Grand Rapids.

't Zijn slechts opmerkingen over indrukken.

En ik heb bij ervaring geleerd, dat men voorzichtig
moet zijn met indrukken, vooral met zulke, die men
ontvangt in tijden van meerdere of mindere spanning
en dan weer vooral als zulke indrukken aangenaam
zijn.

En ik meen, dat beide waar is van de indrukken,
waarover ik thans enkele opmerkingen ten beste geef.

De enkele weken, die Dr Schilder bij ons door-
bracht, waren ongetwijfeld gekenmerkt door zekere
spanning.

Niet alsof hij daarvan de oorzaak was.

Doch in de eerste plaats was reeds zekere spanning
veroorzaakt door het bekende Banner-artikel.

In de tweede plaats werden de menschen alhier op-
nieuw warm over de kwestie der „gemeene gratie“,
die wel blijkt in staat te zijn om de gemoederen te
bewegen.

En vele menschen hebben in de laatste weken naar
Dr Schilder geluisterd met de vraag in het hart, en
ook op de lippen: welke zijde zou hij kiezen?

En terwijl ik dit schrijf, is Dr Schilder nog bij ons.
De lezing over de „algemeene genade“ moet nog
gehouden worden.

Wat de blijvende vrucht zal zijn van des hoogleer-
aars bezoek, kan pas later worden beoordeeld.

Ik maak dus slechts enkele opmerkingen.

De ontvangst van Dr Schilder was in dit centrum
van Amerikaanschen geworden Hollandsche Gerefor-
meerden veel beter dan het zich eerst liet aanzien.

Het thans beruchte Banner-artikel scheen eerst zijn
werk te zullen doen.

Reeds besproken en vastgestelde datums, waarop
Dr Schilder zou optreden, werden weer opgezegd.

En het scheen eerst alsof de professor het hier niet
erg druk zou krijgen.

Dan, dit werd spoedig anders. Vooral nadat hij
voor een stampvolle kerk in Eastern Ave., gepreikt
had, waar honderden van Protestantsche Gerefor-
meerden hem hoorden, en kort daarna voor een nog-
maals stampvolle kerk in het gebouw, waar onderge-
teekende gewoonlijk preekt, eene lezing had gehou-
den, werd des professors programma spoedig vol.

En hij kreeg het druk. Al te druk naar mijn oor-
deel.

Vier of vijf lezingen in de week, en driemaal per
Zondag preeken, allerlei samensprekingen en confe-
renties, — wie zou dat op den duur kunnen volhou-
den?

In de Protestantsche Gereformeerde Kerk te Fuller-
Ave, heeft Dr Schilder gesproken over: „De Pluriformi-
teit der Kerk“.

De kerk was stampvol.

Om acht uur zou de lezing beginnen.

Om zes uur begonnen de menschen te loopen.

Om kwart na zeven was de kerk vol.

Ik ging met den spreker een beetje vroeg naar de
kerk. En tot acht uur toe hebben we Hollandsche
psalmen gezongen.

Dat was inspireerend!

En de lezing? Met hetgeen Dr Schilder zei, zal
elk Gereformeerde mensch zeker moeten instemmen.

Aan het slot bedankte ondergeteekende den spre-
ker en maakte de opmerking, dat we eigenlijk maar
een telegram naar Kampen moesten zenden met het
verzoek om verlenging van Dr Schilder's „leave of
absence“.

Deze lichte echter en schudde zijn hoofd in nega-
tieve richting.

't Zou niet gaan, meende hij.

'k Heb Dr Schilder ook persoonlijk ontmoet, meer
dan eens.

Als ge hem de hand drukt en op zijn Hollandsch
(inplaats van ons „pleased to meet you“) zegt: „aan-
genamen kennismaking“, wordt ge later niet teleurge-
steld.

Ge moogt het met hem eens zijn of van hem ver-
schillen, de kennismaking is en blijft aangenaam. Ge
veelt u tot zijn persoonlijkheid aangetrokken.